

RUŠTINA A EVROPSKÁ UNIE

RUSSIAN AND THE EUROPEAN UNION

Drahlava Křandovř

Anotace:

Přispěvek informuje o výuce ruřtiny ve stávajících zemích EU i v nově přijatých. V zemích EU se zvýřený zájem o ruřtinu začal projevovat v období tzv. perestrojky, což bylo spojeno s otevřenou orientací Ruska na západní Evropu. V této době se rozřřily a prohloubily politické, ekonomické, vědecké, kulturní i turistické vztahy, začaly se zakládat ruské podniky se zahraniční účastí.

Klíčová slova:

Výuka ruřtiny, Evropská unie, přestavba, kurzy, jazykové dokumenty

Abstract:

The interest of EU countries in Russian started to be in the period of so called „perestroika“, which was connected with an open orientation of Russia to western Europe when political, economic, scientific, cultural and tourist relations started to grow. Russian companies with foreign investments started to be founded.

Keywords:

Lerning Russian, European Union, perestroika, Courses, Language Documents

ÚVOD

Hranice Evropské unie se v květnu 2004 posunuly dále na východ. Evropská unie se rozrostla o nové členské země, mimo jiné i o Estonsko, Litvu a Lotyšsko, tedy o země, kde úředním jazykem byla až do rozpadu SSSR ruřtina.

Rusko, i když není členem Evropské unie, je však zemí, se kterou státy EU musejí počítat a to jak z hlediska politického, tak i ekonomického, protože se stává členem jiných evropských organizací, o čemž svědčí např. jeho vstup do Světové obchodní organizace (WTO), který podpořila právě EU na základě toho, že s evropskou pětadvacítkou realizuje 55% své obchodní výměny.

Právě v důsledku zásadních sociálně-ekonomických a společensko-politických změn, které se uskutečnily na území bývalého SSSR v době tzv. perestrojky, vzrostl v zemích Evropské unie zájem o Rusko i ruřtinu.

CÍL A METODIKA

Demokratické procesy v Rusku, upevnění politických a ekonomických styků s mnohými zeměmi západní Evropy, rozřření kulturních kontaktů s následným vzrůstajícím zájmem o zemi, o národ, snaha Ruska vstoupit do mezinárodně vzdělávacího prostoru, vedly za poslední roky k podstatnému zvýšení poptávky po ruřtině, ruské literatuře a kultuře.

Na rozdíl od zemí bývalého socialistického tábora, kde změna ekonomické orientace, perspektiva evropské integrace a zrušení povinné výuky ruského jazyka, vyvolaly na počátku 90. let radikální pád jeho autority a odklon od všeho ruského, v zemích EU naopak v tomto

období vzrostl zájem o vše ruské, tedy i o studium ruštiny. Ruština se zde vyučuje nejen na školách různého typu, ale i v ruských centrech. Začaly zde pracovat i různé asociace.

Ruština dnes především přitahuje obchodníky, kteří jsou zainteresováni na rozvoji tržních vztahů s Ruskem, specialisty z různých sfér, kteří si přejí rozšířit svou profesionální činnost. Stranou nezůstávají ani studenti. Stále častěji se otevírají kurzy ruštiny i při nefilologických fakultách. Počet škol, kde se vyučuje ruština je sice ohraničen, ale např. v Itálii dnes ruština zaujímá 1. místo mezi jazyky zemí, jež nejsou členy EU.

VÝSLEDKY

Samozřejmě, že vztah k ruštině a k Rusku se v jednotlivých zemích EU lišil a liší. V Itálii počet zájemců o ruštinu stoupá, stejně jako v Rakousku, kde její výuka má svou tradici především ve východní části země zahrnující Vídeň, Dolní Rakousko a Burgenland. Zde byla v roce 1945 zavedena ruština do učebních osnov jako povinný předmět, což souvisí s pobytem Rudé armády na tomto území v průběhu 2. světové války. Počet zájemců v celém Rakousku se zvyšuje hlavně na středních školách a vysokých školách ekonomického typu a ruština zde zaujímá 2. místo hned za angličtinou. Za ní se pak umístily francouzština, italština a španělština.

V Německu výuka ruštiny závisela v mnohém na politickém klimatu. V roce 1972 zájem vzrostl v souvislosti s východní politikou Williho Brandta, v 80. letech se naopak pociťovaly negativní důsledky brežněvské politiky, aby v 90. letech s tzv. přestavbou začal zájem opět stoupat vlivem pozitivní gorbačovské politiky. Ze statistiky vyplývá, že ve školním roce 1987/1988 v NSR a západním Berlíně na všech typech škol studovalo ruštinu 30 535 studentů. Sjednocením v roce 1991 přibýlo dalších 565 239 studentů, ale to nic nemění na faktu, že od roku 1994 v bývalé NDR ruština jako první cizí jazyk prakticky vymizela.

Ve Francii je situace složitější. Počet zájemců na různých typech škol poklesl (až o 25% za posledních 5 let), snížil se počet ruských center organizujících kurzy ruštiny. Svou pozici obhájilo Ruské centrum vědy a kultury, kde v současné době studuje 495 posluchačů. Jejich počet vzrostl téměř 3x ve srovnání s rokem 1996, kdy toto středisko bylo založeno. Do těchto kurzů se převážně zapisují zaměstnanci různých francouzských firem a organizací, které vysílají své zaměstnance, např. rozhlas, televize, policie, ministerstvo kultury, letecké společnosti, banky, cestovní kanceláře aj. Zastoupení jsou i pracovníci různých velvyslanectví působících ve Francii. Efektivním stimulem proto, aby se ruština znovu dostala do škol všech typů a aby se počet studentů opět zvýšil, se staly stáže francouzských studentů na ruských vysokých školách, o které je mimořádný zájem.

Situace v zemích východní Evropy byla zcela odlišná. Ruština zde byla jazykem povinným, který měl zvláštní práva a privilegia a dnes tyto země sklízí plody této jazykové politiky. Na konci 80. a na začátku 90. let zde výuka ruštiny utrpěla citelný otřes - přestala být povinným vyučovacím předmětem a z mnohých škol i vymizela. Studenti dávali přednost západním jazykům, na jejichž popularitu mělo vliv i v značné míře i jejich reálné využití. Např. v Polsku podle údajů Střediska výzkumu veřejného mínění by si ještě v roce 1995 vybralo angličtinu 56% dotázaných a němčinu 40%, ruština zůstala téměř bez povšimnutí – přiklonilo se k ní 0,8% respondentů. V současné době se i zde situace mění, stabilizuje se, obrací k lepšímu. I u nás nebo na Slovensku (zde se mu věnuje 43 000 studentů) si stále více studentů vybírá ruštinu, jednak proto, aby se naučili jejím základům, které by mohli využít při cestování do Ruska i do bývalých zemí SSSR (tato skupina studentů převažuje), jednak proto, aby se v ruštině dále zdokonalovali a osvojili si ji jako odborný jazyk, protože se domnívají, že by jim jeho znalost pomohla získat dobré zaměstnání v zahraniční firmě, která se orientuje na ruský trh.

V této souvislosti muselo dojít k přehodnocení znalostí cizích jazyků i ke změnám ve výuce. Ta už není taková jako před 15-20 lety, ale je těsně spjata s tržními požadavky v důsledku politických a ekonomických změn jak v samotném Rusku, tak i v zemích

bývalého východního bloku. Stoupá poptávka po odborné literatuře, po odborné terminologii, především roste zájem o bankovní terminologii, lexiku z oblasti managementu, marketingu, reklamy. Změnila se nejen tematika, ale i způsob prezentace učebního materiálu, objevují se učebnice, které k jazyku přistupují komunikativněji, méně tradičně, bez převahy gramatiky.

Během desítek let historie a především politika vytvořily ve vědomí mnoho negativních asociací týkajících se ruštiny. V současné době se začínáme znovu objevovat, seznamovat, navazovat kulturní styky, bojujeme s předsudky a stereotypy. Ruština postupně začíná zaujímat místo, které má zaujímat, totiž stává se jazykem mezinárodního styku.

Vážná i nadále zůstává situace v pobaltských republikách, hlavně v Lotyšsku, kde je ruština silně omezena. Sílí zde tlak na zvýšení počtu hodin lotyštiny a i předmětů vyučovaných v tomto jazyce. Jedním z důvodů je i ten fakt, že uchazeč o zaměstnání musí předložit potvrzení o znalostech lotyštiny. Evropská unie a hlavně Rada Evropy byly požádány, aby se staly iniciátory i prostředníky jednání mezi skupinou zastánců ruských škol a státní komisí, která připravuje zákon o vzdělání, který předpokládá převedení výuky národnostních menšin (včetně ruské) do lotyšského jazyka.

DISKUSE

Zefektivnění výuky cizích jazyků je jedním z nejdůležitějších problémů současné Evropy. Nové sociálně-politické a ekonomické realie, které se vytvořily v procesu vzniku, rozvoje a upevnění Evropské unie, změnily a mění podmínky fungování a vyučování cizích jazyků. Globalizace současného světa, dynamika integračních a komunikačních procesů přispívají k tomu, že se znalost cizích jazyků stává nutným prvkem kulturních a ekonomických styků mezi různými zeměmi. Jazykovým vzděláním se m.j. zabývají i projekty Rady Evropy, např. „Общеввропейские компетенции владения иностранным языком» nebo «Общеввропейский языковой портфель», které obsahují instrukce, jimiž se řídí i jazyková politika Ruska, kde také na počátku 90. let začali rozpracovávat znalostní úroveň ruského jazyka jakožto cizího jazyka pro sféru každodenního i obchodního styku.

Dnešní vzdělaný člověk by měl ovládat kromě svého rodného jazyka ještě alespoň jeden cizí jazyk. Mnohojazyčnost je neoddělitelná část současné a budoucí Evropy a znalost několika cizích jazyků je podmíněna nejen ekonomickými, ale i všeobecně vzdělávacími momenty a stává se důležitým faktorem celkového politického a kulturního rozvoje osobnosti.

V zemích EU samozřejmě 1. místo zaujímá angličtina, ale znalost pouze tohoto jazyka už je dnes považována za nedostatečnou, a proto si své pozice začínají vydobývat i druhé jazyky mezi nimi i ruský. Snaha o integraci výuky ruštiny jako cizího jazyka do evropského systému vzdělání napomáhá jeho rozšíření.

Literatura:

Русский язык за рубежом. 1,2/2002

Русский язык за рубежом. 1/2003

Kolektiv autorů: Русский язык в изменяющемся мире. část 1,2. Minsk 2000.

Kontaktní adresa:

PhDr.Mgr. Drahlava Kšandová, Katedra jazyků Provozně ekonomické fakulty, Česká zemědělská univerzita v Praze, 165 21 Praha 6-Suchbát

Telefon: 224382840, e-mail: ksandova@pef.czu.cz